

Leseutdrag fra «Ildtunger» av Elin Hansen

Kapittel 1

Vadsø, 17. april 1621

For første gang skulle det holdes hjemmeting i Vadsø. Litt etter litt ble stuen i handelshuset fylt med lyden av mennesker. Oluf Knudsen så på pergamentet som lå på bordet foran ham. Hver bokstav var sirlig gjort om til små kunstverk, skrevet med stødig hånd. Som sorenskriver i Vardøhus var det hans ansvar å kunngjøre nyheten på alle fiskevær i lenet. Han så utover folket som hadde samlet seg i kjøpmannsgården. Den var laget av tømmer og sto i kontrast til torvgammene som lå samlet i små tun på østsiden av Vadsøya, delvis nedgravd i bakken. Oluf hadde hørt at tømmerhusene i lenet var blitt konstruert i Bergen og fraktet hit med store skip i det forrige århundret. Nå var stuen fylt av alle slags mennesker. Det ville ikke bli siste gang. Heretter skulle dette huset også tjene som tingsal.

Ordene på pergamentet lyste mot ham: «Rette trollfolk er de som har bundet seg til djevelen, eller er i selskap med ham.» Han tittet opp fra skriften. Spesielt var han fornøyd med at de som spottet Gud ved å helbrede i hans navn, også skulle dømmes. Kunne de stoppe blod, så kunne de lage uvær. Fiskeværene langs kysten hadde mistet altfor mange menn til havets bølger. Han kremtet og strakte seg etter klubben.

Lyden av summende stemmer og subbene føtter ble kuttet av da klubben traff treverket. Hvite hoder stakk opp av svarte klær og fikk ham til å tenke på Lots hustru fra bibelhistorien. Han la merke til en kvinne med et barn i hånden. Han flyttet seg på stolen idet han rullet opp pergamentet.

«Jeg vil nå lese opp forordningen av 12. oktober i det Herrens år 1617, ført i pennen av kongen av Danmark-Norge, Christian den fjerde. Loven gjelder fra den dagen den blir forkynt, og vil iverksettes umiddelbart.»

Menneskene i salen trykket seg nærmere hverandre. Kvinnen foran ham la en arm rundt barnets skulder. Han begynte å lese. Hvert ord skulle komme tydelig frem og måtte ikke være til å misforstå.

«Hva rette trollfolk angår, de som har bundet seg til djevelen, eller omgås med ham, må forholde seg til gjeldende lov og traktater.» Han så opp fra teksten og la til: «De som omgås med slike folk og drister seg til å følge deres trolldom, skal halshugges uten all nåde.»

Folkemengden hadde sluttet å puste. Oluf Knudsen stanset opplesningen og så igjen utover forsamlingen. Alle visste at loven slo hardt ned på utøvelse av trolldomskunster.

En dyp røst skar gjennom tausheten.

«En trollkvinne skal du ikke la leve!»

Alle snudde seg samtidig mot stemmen. Mannen som eide den, var den nytilsatte presten i lenet.

«Det står her.»

Prestens pekefinger tappet på en oppslått side i skinnboken som han holdt i den andre hånden.

«I Andre Mosebok, i det tjueandre kapittel, vers atten. Her står det.»

Han pekte på verset og gjentok:

«En trollkvinne skal du ikke la leve!»

Høylytte stemmer hørtes gjennom rommet, og et par av mennene løftet en knyttet hånd i været. Oluf Knudsen grep etter klubben.

«Må jeg få be om stillhet.»

All oppmerksomhet ble igjen rettet mot ham.

«Bålene skal brenne oftere enn vi har sett til nå, til vi har fjernet alt trollfolk i dette lenet! Det er kun med ild og brann at de kan bekjempes.»

Oluf Knudsen så opp fra pergamentet og gav budskapet tid til å synke inn i folket, før han fortsatte:

«Hver trollmann og trollkvinne skal fanges. Vi skal bekjempe djevlskapen i vårt len. Bålene skal være til skrekk og advarsel. All magi er en forbrytelse mot Gud. Ved å svi opp den syndige kroppen vil guddommens vrede bli tilintetgjort og sjelen bli rensset og reddet fra å tilbringe sitt evige liv i den ondes tjeneste.»

Sorenskriveren rullet pergamentet sammen. Nå var forordningen kunngjort i alle værene langs kysten. Den var klar til å settes i verk.

Kapittel 2

Maren sto sammen med noen andre kvinner i kjøpmannsstuen. Alle snakket med høye, ivrige stemmer og så ikke ut til å ense andre enn seg selv. Siri tok tak i morens hånd. Hun kunne ikke forstå det som mannen bak bordet hadde sagt. Hun så for seg et levende menneske omgitt av ildtunger som sved seg inn i huden. Siri tittet rundt seg. Folk snakket høyt i munnen på hverandre. Noen veivet med armene eller hyttet med pekefingeren. Her var mange mennesker hun kjente og som hun hadde kjær. Moren og hennes søster, Bergitte, Ingeborg med Lisbet på armen og mange flere. Ville noen av dem bli brent på bålet? Der var Ellen i fjæra også. Den underlige konen med krokett rygg som bodde alene på den andre siden av øya. Det var mange som var redd henne. Ikke langt fra henne sto Kirsten sammen med moren og faren. Siri snudde seg mot moren igjen og drog henne i armen.

«Mor?»

«Hysj, Siri. Jeg skal prate litt med de andre, så skal vi gå hjem. Vent på meg utenfor, jeg blir ikke lenge.»

Ute skinte aprildagen så sterkt at Siri måtte knipe sammen øynene. Hun skjermet for solen med den ene hånden. Utenfor handelshuset hadde små klynger med mennesker samlet seg, og høylytte stemmer surret over plassen. Noen dyttet i henne bakfra og trengte seg forbi henne. Hun gikk bort fra døråpningen. Snøen hadde sunket mer sammen siden i går. Sakte begynte hun å gå mot tunene. Litt lenger fremme så hun noe gult som tittet frem langs snøkanten. Hun satte seg på huk og rørte forsiktig ved blomsten.

«Du er helt alene, du.»

Et minne fra den siste gangen hun så sin far, dukket opp. Han hadde klemt henne og moren så hardt, som om han visste at han ikke ville komme hjem igjen. Aldri hadde hun følt seg alene sammen med ham. Hun tittet på hestehoven igjen. Den ville få mange venner etter som snøen smeltet. Kanskje hun kunne ta den med seg og vise moren?

«Nei, det kan jeg ikke gjøre. Da får du ikke møte de andre når de titter frem fra snøen.»

Hun strøk det bustete hodet forsiktig før hun reiste seg.

«Hvem prater du med?»

Siri snudde seg og så rett inn i øynene til en fremmed gutt. Hadde han vært inne i kjøpmannsstuen? Han var mørk i stemmen, og håret var nesten like krøllete som hennes. Hun så ned i bakken og visste ikke hva hun skulle svare. Slik ble hun stående, men da han ikke sa noe mer, måtte hun til slutt se opp på ham igjen.

«Hvem er du?» spurte hun.

Han svarte ikke med det samme. I stedet tok han snø i nevene, formet den til en ball og kastet den så langt at hun ikke kunne se hvor den landet.

«Jeg er Torvald.»

De ble begge stående og se etter snøballen, selv om den hadde forsvunnet for lenge siden.

«Jeg bor der.» Han pekte på det tunet som sto nærmest handelshuset. «Min mor tjener for kjøpmann Bogen.»

«Og jeg bor der.» Hennes tun var like ved.

Det ble stille mellom dem igjen. Han sto og så normal ut, mens hun forsøkte å finne på noe å si. Så plumpet det ut av henne:

«Enn faren din, hva gjør han?»

Han tok en ny neve snø. Denne gangen kastet han den ikke, men ble stående å klemme på den så lenge at Siri tenkte at han måtte bli kald på fingrene.

«Ingenting.»

Han kastet snøballen, så snudde han seg og begynte å gå mot folkeklyngene utenfor handelshuset. Fra ryggen hans hørte hun med ett:

«Jeg har ingen far.»

Hun sto stille litt før hun tok sats og løp etter ham. Da hun nådde ham igjen, heftet hun seg fast i armen hans.

«Ikke jeg heller.»

Han bråstoppet og vred seg rundt. De ble stående og se på hverandre. Ingenting ble sagt da de sammen gikk videre mot kjøpmann Bogens hus.

Siri gikk ved siden av Torvald. Skoene hennes var slitte og hadde gått opp i sømmen bak på hælen. Hun tenkte på moren som alltid arbeidet med noe, enten det var klesvask i vannkanten eller brødbaking i baksthuset. Alene klarte hun seg gjennom vinter etter vinter, uansett hvor hard den var, akkurat som hestehoven hun nettopp hadde sett. Ennå kunne hun se farens ansikt for seg, selv om trekkene var blitt mer utydelige etter som tiden hadde gått. Hun smugtittet på gutten. Skrittene deres bevegede seg i takt med hverandre. Han var en fremmed, men det føltes som om hun kjente ham. Så kom hun på at hun ikke visste hvor gammel han var.

«Jeg har fødselsdag når sommeren er over», sa hun og så på ham. Han stanset. «Da blir jeg ti vintre.» Siri skrapte med foten i bakken. Nå syntes han sikkert at hun var dum.

«Jeg er fjorten», sa han og la på sprang. Hun så etter ham til han forsvant i mengden av mennesker som hadde samlet seg på kjøpmannstunet. Raskt søkte hun med blikket, men klarte ikke å finne morens ansikt. Hun satte seg på en stein som solen hadde befridd fra snøen. Havflaten lå blå og vennlig akkurat nå, men for fire vintre siden hadde dens vrede dratt hennes far ned i dypet. Hun kunne ennå kjenne huden hans skrape over pannen når han bøyde seg over henne for å si god natt, og hun husket hånden som ble borte i hans hver gang de gikk ned til båtene. Det var den tiden da de spiste seg mett hver dag og latter og glede slamret i veggene. Det var lenge siden nå. Hun hadde levd i ti vintre og var stor pike. Det var mye hun kunne hjelpe til med, som å samle rekved i fjæra og passe Ingeborgs Lisbet, men hun ville aldri klare å erstatte farens sterke hånd.

Hun reiste seg da kvinnestemmer nådde henne. Nede i bakken kom moren og Bergitte. Kjøpmannsfruen og den nye tjenestepiken deres var også med. Bak dem gikk Kirsten og foreldrene. Sammen med dem gikk Torvald.

«Mor?»

Siri gransket moren. De rødmussede kinnene var ikke til å skjule. Det var ikke lett å se at øynene hennes hadde et annerledes skinn enn vanlig, men Siri så det, og hun visste at det ikke var gledesskinn.

Kapittel 3

«Ingeborg spurte om du kan se etter Lisbet mens vi er en tur hos Bergitte.» Siri hørte at moren smilte. Hun snudde seg og smilte tilbake. Etter at faren druknet, hadde moren passet på henne som om Døden selv ventet rundt hjørnet, men etter den dagen i kjøpmannsstuen hadde hun vært mer sammen med Bergitte og Ingeborg enn før. Da hadde Siri fått i oppgave å se etter Lisbet.

Siri så for seg oppstoppnesen og de små, brune prikkene som lå strødd utover ansiktet til den yngre piken. Hun gledet seg til å passe henne igjen. Det var som om de to var bundet fast til hverandre med en line som bare de kunne se. De snakket aldri om at fedrene deres sammen hadde forsvunnet i bølgene den dagen for mange vintre siden. Likevel lå det som en indre visshet i dem begge, at de trengte hverandre.

Lisbet var den sprudlende av dem, og det var hun som kom på alle de morsomme tingene de gjorde sammen. Som å lete etter skjell i fjæra og leke at de var sauer og geiter. En gang hadde de sittet på trappa hos kjøpmann Bogen og lagt ett skjell til side for hver mann som gikk forbi, og ett for hver kvinne. Det var alltid flest skjell i mennenes haug. Og hver gang de var i fjæra for å samle rekved, fant de ting som de tok med seg hjem. En gang lå det en kniv mellom noen steiner. Den hadde Siri tatt med seg og gjemt for de voksne. Kanskje de fant noe spennende i dag også?

«Au!» Siri tok seg til hodet og plasserte et olmt blikk på moren. Helst ville hun ha krøllene sine i fred. Hva gjorde det vel om de sto til alle kanter? Men moren ville absolutt dra benkammen gjennom dem hver morgen.

«Huff, disse djevelknutene dine, denne er nesten like vrang som du selv kan være innimellom.» Moren rusket henne i håret. «Vi blir ikke lenge. Dere finner sikkert på noe morsomt å gjøre, slik dere pleier.»

Siri tok Lisbet i hånden. På lang avstand kunne hun se Kirsten, en av de store pikene på nabetunet, stå sammen med Torvald og kaste flyndre. Når bølgene lå i ro, som nå, pleide ungene å se hvem som fikk steinen til å sprette flest ganger over den blanke flaten.

«Kom da, Siri.» Lisbet drog henne utålmodig i armen, men hun holdt igjen. «Skal vi ikke gå bort til dem?» Siri svarte ikke, sto bare og fulgte de større barna med blikket. Lisbet nappet henne i hånden. «Kom, så leker vi også.» Lisbet løp mot de andre. Siri kunne ikke gjøre annet enn å følge etter.

«Skal vi se hvem sin stein som spretter lengst?» sa Torvald da Lisbet kom bort til ham. Hun fant en stein og kastet den. Den landet med et plask.

«Nei, Lisbet, den må være flat. Se her.» Siri var kommet til. Hun fant en fin flyndrestein som hun gav til Lisbet. «Nå kan du prøve.» Siri viste henne hvordan hun kunne få steinen til å sprette. Den spratt fire ganger bortover vannflaten. Lisbet forsøkte igjen, men også denne gangen sank steinen til bunns.

«Jeg kan lære deg det», sa Kirsten. «Du skal holde den slik.» Hun holdt en ikke helt flat stein mellom tommel- og pekefinger og kastet den. Den sank. Ved siden av henne sto Siri og kastet en stein som laget mange sprett på vannet.

Så var det som om alt skjedde på en gang. Lisbet skled på tangen og landet på magen i sjøen, som hadde begynt å kripe opp over fjæresteinene. Før Siri rakk å reagere, var Torvald hos henne. Kirsten sto på samme plass og bivånet det hele. Sammen fikk Siri og Torvald Lisbet opp på tørt land igjen, men nå var hun gjennomvåt fra topp til tå.

«Kom, så går vi hjem og skifter», sa Siri og tittet på Torvald. «Det var fint at du var her og hjalp oss.»

«Det var da ingenting. Trenger dere hjelp til noe mer?»

«Nei da. Det går nok bra. Kom, Lisbet, så går vi.»

Det dryppet fra klærne og flettene, som nådde Lisbet til midjen.

«Jeg kan i det minste følge dere hjem. Jeg skal løpe noen ærender for kjøpmann Bogen likevel.»

Siri snudde seg og så etter Kirsten. Hun sto på samme sted og fulgte dem med blikket.